

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 28. maja 1862.

Navadne napake pri vinstvu.

Vinstvo je dvojno, to je, ravnanje trte v nogradih in pa ravnanje vina v kletih (hramih).

Napake pri vinstvu v nogradih so:

1. Vinogradi se napravljajo večkrat na severnih krajih ali pa na ravninah, ktere bi bile pripraviše za žita ali klajo. Pri nogradih je skor več ležeče na legi, kakor na zemlji, zakaj slabeja zemlja se dá kakorkoli zboljšati, lega pa nikakor ne. Kdor hoče tedaj, da mu vinograd dobička donša, naj prevdari poprej lego, ktero mora nograd imeti, preden ga kjerkoli napravi.

2. Pri zasaji vinograda se zemlja preplitvo prekoplje in prerahlja. Če je že pri poljskih sadežih jako koristno, da se globoko orje, tim koristneje je pri zasaji novega nograda, da se zemlja globoko prekoplje in dobro prerahlja, ker korenike vinskih trt veliko globokeje segajo v zemljo kakor poljski sadeži. Zemlja bi se imela, kjer se nograd dela, saj po 2 do 3 čevlje globoko prekopati.

3. Za nasadbo vinograda se jemljejo trte malovredne, take namreč, na kterih se obilo vi. , pa slabega, pridelala. Veliko gospodarjev je taci, ki pri zasadbi nograda ne porajajo trt; če si le ene krajcarje cenejšo robo kupijo, so veseli; ne gledajo ali je sorta dobra in žlahna (pitana) ali ne; oni ne premislijo, da jim slabo vino, če ga ravno obilo pridelajo, komaj stroške povrne, ki so jih pri obdelovanju vinograda imeli; če bi bili pa na dobiček kaj porajali, bi bili nograd z boljšimi trtami zasadili, ali pa zemljo raji za žito in druge poljske sadeže obrnili, kar bi jim več dobička donášalo.

4. Trte se sadé po navadi pregosto ena pri drugi, ne pa po pravilih prave vinoreje. Kdor misli, če trte gosto sadi, da bo veliko več grozdja, in po takem tudi več vina pridelal, se moti; kmali se bo prepričal, da mu bo grozjdje pozneje dozorelo in vino bo slabeje ali nizko, kakor Vipavec pravi. Trte morajo vsigdar ena od druge tako saksebi biti, da more solnce zemljo med njimi ogrevati, in tako stati, da ena drugi sence ne dela; to škoduje cvetju, grozjdje pozneje zori, raje gnije, pa tudi rožje ne godni dobro. Najbolje je, da trte po 3 do 4 čevlje saksebi v vrstah od zgorej doli stojé.

5. Trte se ne obrezujejo prav; obrezovanje se prepušča navadno mojstrom-skazom. Ne zná vsak, kdor vrtnari, tudi s trto prav v caker hoditi. Že marsikteri vinograd se je po neumnem obrezovanju popačil. Zato naj gleda gospodar, komu obrezovanje vinograda prepušča.

6. Vinogradi se ne okopavajo tako, kakor je treba, ker se rado tretje okopanje opušča. Obdelovanje vinogradov med letom je delo posebne važnosti. Prvo kopanje v nogradu je to, kar je sploh oranje in obdelovanje poljá, da se zemlja za setev pripravi; to se zgodi po legi kraja prej ali pozneje zgodaj na spomladi. V drugič se okopava nograd po cvetji, in za to spet ni ravno na dan gotovega časa, ker trta cvetě prej ali pozneje kakor je vreme. Pridni vinorejci okopavajo še vtretje h koncu malega ali v začetku velikega srpana.

7. Vinograd se ne gnoji in ne kolí, kakor mu gré. V nekterih krajih je navada, da se med trte zelenjava, špargeljni, fežol, buče itd. sadé, kar pa zemljo še bolj izpije. Namesti tega bi se mogla gnoj in zemlja v nograd nanašati. Vinograd bi se imel vsaj vsako tretje leto gnojiti, ker v tem času je trta veliko živeža grozjdju oddala, tedaj bi se tudi nji mogel živež po gnoji in rodovitni zemlji povrniti. Zemlja se v nograda posebno zato nanaša, da se gornja ali povrhnja prst po celem nogradu v enaki meri, kar se dá, ohrani, ali pa, če jo je dež poplajhal, na gornje kraje nograda zopet nanese. Kjer trtam potrebnih kolov primanjkuje, se pridela manj in slabejega vina, kakor tam, kjer je nograd popolnoma okoljen, zato, ker ne morejo sončni žarki tal zastran pregostega ali pa morda celó na tleh ležijočega trsa popolnoma pregreti. (Kon. sl.)

Gospodarske skušnje.

(Vrtne polže zatreti). V posodi sem nekoliko joda, ki se v apoteki dóbi, in štirko zmešal in to zmes kake tri mesce na vrtu pod milim nebom stati dal, nekoliko sem posodo z diljico pokril, kjer jo je celi čas solnce prepekalo od vseh strani. Ko je ta čas pretek, to je, čez tri mesce, najdem silno množico polžev v posodi, v ktero so prišli iz vseh kotov vrta; toliko jih je bilo, da sem se res prav čudil. Te skušnje sem delj časa ponavljal, in polži so se, če je bila še tako huda vročina, v eno mer v posodi zbirali. Skoraj da bi rekel, da ni štirka polžev v posodo vabila, ampak le jodov duh. Brž ko ne bo tudi kak kvintele omenjenih reči dovelj, ako se z zemljo, žaganjem in drugimi rastlinskimi ostanki in vodo zmešajo in ta mešanca v posodo dene pa v kako senco tako vkoplje, da je z zemljo v vrsti, in tako gredó škodljivi mrčesi svojemu pokončanju naproti. Ta naprava ni draga in ne prizadene veliko dela; jod, če je ravno zginitljiv, vendar le trpi več let, le od časa do časa se zemlja koliko toliko pomoči.

(Jagode pomnožiti). Skušnje so pokazale, da mavec (gips) jagode jako pospeši v rasti, ako se jagodno perje spomladi zgodaj z njim potrese.

Natoroznanske reči.

Kukavica.

Kako ustrezljiva ptica je to! Njenega imena ni se ti treba učiti po bukvah, ona sama ga oznanuje tako glasno, da deleč krog se razlega po gričih in dolinah. Akoravno je pa gotovo že vsak slišal glas kukavice, je vendar mnogo takih, ki te ptice še vidili niso; kajti jako boječa je ona; le malokdaj dobiš jo pred oči.

Ne bo tedaj napačno, ako nekoliko omenim o njeni podobi. Po unanji podobi in barvi je podobna kukavica celó kregulju, zato trdi ljudska vera že sto in sto let, da se kukavica spremeni v kregulja. Barve namreč je pepelnate, zgoraj bolj temne, spodaj manj. Rep ima dolg, noge pa nizke, ne za hojo na zemlji ustvarjene, ampak za življenje na drevji; na tleh je nikdar ne boš vidil.

Kukavica živi po vsi Evropi in po severni Afriki; skriva se po vrhah gosto obraščenih dreves, in prihaja od tod tudi v bližnje vrte z drevjem zasajene. Nikdar v lepem miru s sosednimi sesticami ne živi, ona je zelo prepirljiva kakor naši dopisniki po tujih časnikih; zatega voljo razdelé si kukavice lesovje v okrajne: v vsakem takem okrožju gospodarite dve kukavici, ona in on. V tem svojem okrožju se kaj pridno suče; celi božji dan leta sém ter tje, iskaje si hrane ali pa gleda po gnjezdih drugih ptic — zakaj? bomo kmali vidili.

Vsled svoje hrane kukavica zelo zelo koristi; živi se večidel z gosencami. Najraje ima kosmate, katerih skoraj nobena druga ptica zobati noče.

Mesca avgusta zapusti kukavica naše kraje; malega travna pa zopet oznanjuje glasni „ku-ku“ njeni prihod. Kuka pa le samec, ona in mladiči imajo drugačen, bolj tih glas.

Največa posebnost te ptice pa je, da si ne nareja sama gnjezda in tudi sama jajčec ne vali. V spomladi preletata in preiščeta on in ona vse koticke v gojzdu, najti si gnjezd malih ptičev, živečih se z mrčesi. Sosebno ljube so ji gnjezda penic, pastaric, tašic, stržkov in drugih. Ko je takih gnjezd našla, jame kukavica leči; na štiri ali šest dni zleže po en jajček, po velikosti enak jajcem grabčevim, po barvi pa so umazano-beli in rujavo-pisani. Te jajčke tedaj poklada v gnjezda gori omenjenih ptic, ter v gnjezdu najdene saj deloma izmeče. To menda stori, ko ptice na gnjezdu ni, zakaj vse te male ptičice kukavico jako sovražijo in skušajo jo pregnati, ako jo vidijo priti. Mnogokrat položi kukavica jajce v gnjezdo, napravljeno v luknji drevesni.

Za malo časa izvali se kukavica z drugimi svojimi po poli brati vred. Hudi dnevi pridejo zdaj za prave sinke valeče ptičice. Mlada kukavica veliko hitreje raste, kot sosedje njeni v gnjezdu, vedno zijá in upije, vedno hoče hrane — komaj jo moreta rednika nasiti med tem ko lastni mladiči stradajo. Večidel mlada kukavica še tudi kaj neusmiljeno povrača velike dobrote svojih rednikov, s tem namreč, da mnogokrat svoje po poli bratce iz gnjezda pomeče, da morajo revčki poginiti. Pa tudi to neusmiljeno početje ne ugasne ljubezni starke do rejenca; donaša mu hrane še potem, ko že izleti, dokler si je še sam ne more iskati. Tako morajo ptice kukavici tlako delati, izrepati ji njene mlade, med tem ko njih lastni večidel poginejo.

Pred nekaj leti zapazila sta že pozno v jeseni dva lovca pastarico, ki je kaj marljivo hrane si iskala. Čudno se jima je dozdevalo, kaj da ta pastarica tū počne, med tem, ko so vse druge njene sestrice že davnej v gorkeje kraje odletele. Ona dva jameta bolj natanko ptičico opazovati. Vsakokrat, ko je kaj vjela, vidita jo na bližnje drevo odleteti pa zopet kmalo po novo hrano se vrniti. Lovca ogledajoča drevo zagledata ptičjo glavico, molečo iz neke votline drevesne. Po velikosti soditi to ni bila pastarica. Ti ptiči donašala je skrbna pastarica jedi. Prepričati se, kaj da more pač to biti, splezata lovca na drevo; tū najdeta ptico, zaprto v mali votlini, le glavo in vrat je zamogla vèn stegniti. Eden lovcev jame krog razpoke les odrezavati, da bi osvobodil revno jetnico. Med tem delom je pastarica zelo plašna in z velikim strahom drevo obletavala. Luknja je zdaj dovolj velika; eden lovcev seže notri in prinese — kukavico, še ne popolnoma izrašeno. Kukavica vložila je tedaj v to malo votlino, v gnjezdo pastarico, svoj jajček; mlada kukavica je rastla in zdaj o joj! jej je bila luknja premajhna, ona ni mogla več vèn. Pastarica je zmiraj skrbno redila svojega rejčka, in spolnovala tako zvesto zakon nature, ki naklada materam reja mladih, — spolnovala je to dolžnost tako zvesto, da je ona sama še zaostala v naših krajih, med tem, ko so njene sestrice popotvale v daljne gorkeje dežele.

Po ljudski vraži je kukavica ptica prerokinja. Ko jo prvokrat v mladem letu čuješ, poslušaj, kolikokrat bode za-

kukala; kolikokrat se bo to zgodilo, toliko let ti bo živeti. Kukavica pride v spomladi v naše kraje, in ker takrat zemlja začne spet roditi, postala je kukavica med našim narodom tudi simbol obilnosti in sreče: če imaš takrat, ko jo v spomladi prvokrat slišiš, denarja v žepu, manjkalo ti ga ne bo tisto leto nikoli (— če ga boš imel). A. Zup.

Mravlja, vremenski prerok.

Učeni francozki natoroznanec dr. Ebrand je več let zapazoval mravlje in njih potovanje iz mravljišča in pa nazaj. Z obilnih skušinj je posnel te-le opazke:

Kadar velika množica mravelj se povrača v mravljišče, kadar luknje njegove niso zaprte, pomeni to, da pride ploha za kratek čas.

Kadar so zgornje luknje mravljišča o lepem vremenu, ko so se mravlje že domú povrile, ali se ravno domú povračajo, zaprte, je to znamenje, da bo kmali zelo deževalo.

Kadar so luknje gori na vrhu in na stranéh mravljišča zaprte, mravlje pa vendar iz spodnjih lukinj lezejo, je to sicer znamenje, da bo deževalo, pa še le v kakih 4 ali 6 urah.

Kadar se mravlje zbirajo na vrhu mravljišča, je to poleti in v jeseni znamenje, da bo kmali dež; — pozimi in v začetku spomladi pa ne velja to.

Kadar so luknje mravljišča, v katerem stanujejo rudečkaste mravlje, zjutraj ali podnevi, ko je deževati nehalo, zaprte, je to gotovo znamenje, da bo deževalo še naprej.

Govori v državnem zboru *)

o narodnih zadevah slovanskih v seji 14. in 17. maja l. l.

(Govori g. Černe-ta, g. dr. Toman-a, g. škofa Litvinoviča, g. Deschmanna in g. ministra Lasserja.)

Govor gosp. Černeta, poslanca goriškega.

„Predlog ta, ki ga je gosp. poslanec Tašek ravnokar bral in za ktere se je oglasilo manjše število gospodov v finančni odbor izvoljenih, res je pravičen in se drži pravil vse hvale vrednih, toda ker meri samo na to, da bi se za severne kraljestva in dežele po enaki meri skrbelo, in ker se tedaj južnih kraljestev in dežel, namreč: Dalmacije, Primorja, Kranjskega, Korotana in Štajarja, ki imajo slovansko ljudstvo, čisto ne spominja, zato je enostransko in nepopolno. Mislim torej, da spolnem svojo dolžnost, če ga nadomestim s tem le sploh govorečim, za vse dežele pravičnim nasvetom, namreč:

Visoka zbornica naj izreče, da pričakuje od vlade, da bo ona o prihodnjih prilikah za dosego enacega ravnanja z vsemi v manjšem državnem zboru zastopanimi kraljestvi in deželami primérno število služb pri najvišji sodni izročila takim možem, ki so razun družih za to potrebnih lastnosti v teh deželah služili in kateri dotične deželne jezike znajo.

Sedaj mi je razložiti vzroke, na ktere se opira moj nasvet, in pri ti priliki mi bode ob enem dopuščeno odriniti nek star oseben dolg, s katerim sem samo zato toliko časa zastajal, ker mi popred ni kazalo v zbornici govoriti o tej reči, dokler so se pretresale čisto druge stvari. Prevzvišenemu gosp. ministru Lasser-ju je bilo namreč dopadlo takrat, ko smo v ti zbornici govorili o svobodi v izbiranju in razkladanju naukov, po mojem tadanjem govoru pozvati me: naj povem tiste djanja in dogodke, iz katerih se vidi, da uradniki (cesarski postav-

*) Ker „Novice“ donašajo vselej govore, ki to reč zadevajo, popolnoma po stenografičnih spisih, podajo danes tudi gori napisanih 5, o katerih so v obče že v poslednjem listu govorile.